

BLIK OP SOCIAAL DOMEIN

'Maatschappelijke opgaven'

www.bronckhorst.nl

Hengelo GLD, Mei 2026

gemeente Bronckhorst

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	2
2.	<i>Het sociaal domein in beweging</i>	3
3.	<i>Blik op het Sociaal Domein: onze opgaven</i>	4
	1. Hoe gaat het met onze inwoners? Leefstijl en gezondheid	4
	2. Draagkracht van onze samenleving	4
	3. Verborgen verschillen in inkomen, meedoen en terughoudendheid in het vragen van hulp	6
	4. Toenemende druk op houdbaarheid van zorg en ondersteuning	7
4.	<i>De rol van de gemeente</i>	9
	<i>BIJLAGE 1 - Deskanalyse</i>	11
	<i>BIJLAGE 2 - Procesbeschrijving</i>	16
	<i>BIJLAGE 3 - Bijeenkomst 15 april</i>	18

1. Inleiding

In 2026 werken we aan een nieuwe visie voor het sociaal domein in Bronckhorst. Dit document: 'Blik op Sociaal Domein' is het resultaat van de eerste fase van het visietraject. We kiezen ervoor om deze opbrengst afzonderlijk ter vaststelling aan de raad voor te leggen. Dit vormt een duidelijke inhoudelijke basis voor het verdere visietraject en besluitvorming.

Gemeenten zijn sinds 2015 verantwoordelijk voor het sociaal domein, via de drie stelselwetten: Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. We zien dat er binnen de domeinen van deze wetten veel beweging is. Deze ontwikkelingen en opgaven, passen vaak niet binnen één van de wettelijke domeinen, maar overstijgen deze. De maatschappelijke opgaven waar we in het sociaal domein voor staan, vragen daarom om een zorgvuldige en integrale verkenning. Veranderingen in zorgvraag, bestaanszekerheid, gezondheid en participatie raken de levens inwoners direct en kennen een onderlinge samenhang. Tegelijkertijd staan gemeenten voor financiële en organisatorische uitdagingen. Dat maakt het des te belangrijker om met elkaar scherp te krijgen wat we willen bereiken, welke waarden richtinggevend zijn en waar we als gemeente het verschil kunnen maken. Dit document vormt een basis voor dat gesprek in het vervolg van het visietraject.

Dit document is tot stand gekomen op basis van de gecombineerde expertise van de ambtelijke organisatie en samenwerkingspartners uit het veld, aangevuld met data, trends en relevante literatuur. Door de maatschappelijke opgaven vanuit meerdere perspectieven te bekijken, kwamen ze breed gedragen en onderbouwd tot stand. In de bijlagen is hierover meer informatie te vinden. De **Factsheet 'Blik op Sociaal Domein'** bevat een overzicht van relevante data.

2. Het sociaal domein in beweging

In dit hoofdstuk gaan we in op een aantal maatschappelijke ontwikkelingen die we landelijk terugzien en die de maatschappelijke opgaven voor Bronckhorst beïnvloeden. Deze ontwikkelingen spelen in vrijwel alle gemeenten, al zijn er tussen gemeenten (én binnen gemeenten in de kernen) verschillen in intensiteit en dynamiek. In onderstaand kader beschrijven we deze ontwikkelingen op hoofdlijnen.

We zien dat verschillende maatschappelijke ontwikkelingen samenkomen en de uitvoering van het sociaal domein beïnvloeden. Al langere tijd is er **schaarste** aan bijvoorbeeld mensen en middelen.

Tegelijkertijd neemt de sociale ongelijkheid toe. Dit zien we terug in verschillen in inkomen, gezondheid en (digitale) vaardigheden. De **zelfredzaamheid** van inwoners komt hierdoor onder druk te staan, waardoor deze verschillen verder kunnen groeien.

Daarnaast verandert de samenleving. Er is meer polarisatie en het vertrouwen in de politiek neemt af. Ook zorgt de toenemende **diversiteit** in de samenleving en de aandacht voor sociale rechtvaardigheid voor nieuwe vragen over bijvoorbeeld inclusie en toegankelijkheid.

Verder zien we dat problemen zich steeds vaker opstapelen. Armoede, mentale gezondheidsproblemen, veiligheidsvraagstukken en zorgvragen hangen vaker met elkaar samen en zijn **domein overstijgend**.

Tot slot neemt de **verantwoordelijkheid** van de gemeente toe, door decentralisaties en landelijke hervormingen, terwijl de financiële en personele druk blijft groeien.

Kortom:

Het Sociaal Domein is in beweging. Zowel inwoners, organisaties en gemeenten bewegen zich in een omgeving van schaarste, groeiende ongelijkheid, digitale en culturele veranderingen en toenemende uitvoeringstaken.

Bron: scp, vng, movisie, rijksoverheid

3. Blik op het Sociaal Domein: onze opgaven

Het sociaal domein gaat in de kern over het dagelijks leven van mensen. Over gezond kunnen opgroeien, meedoen in de samenleving, elkaar ontmoeten, steun krijgen als dat nodig is en zo lang mogelijk zelfstandig kunnen leven. In Bronckhorst lukt dat voor veel inwoners goed, maar we zien ook ontwikkelingen die dit onder druk zetten. Daarom staan we de komende jaren voor vijf grote, samenhangende opgaven in het sociaal domein. In hoofdstuk vier gaan we in op de rol van de gemeente.

1. Hoe gaat het met onze inwoners? Leefstijl en gezondheid

Met veel inwoners van Bronckhorst gaat het goed. Ongeveer 80% van de inwoners tussen de 18 en 64 jaar ervaart hun gezondheid als goed of zeer goed en het aantal inwoners dat zich eenzaam voelt ligt onder het gemiddelde in Nederland en de regio. Maar we zien ook uitdagingen in de gezondheid en vooral de leefstijl van inwoners.

In Bronckhorst voldoet 58% van onze inwoners boven de 18 jaar aan de beweegrichtlijnen. Van onze inwoners boven de 65 jaar beweegt 41% voldoende, naarmate de mensen ouder worden neemt dit aandeel af. Daarnaast heeft 53% matig tot ernstig overgewicht. Ook voldoet minder dan de helft van de inwoners aan de norm van alcohol en middelengebruik. Middelengebruik wordt breed herkend als uitdaging. We zien dat op veel plekken alcohol geschonken wordt en dat alcoholgebruik genormaliseerd is. Dat heeft gevolgen voor de gezondheid nu én in de toekomst. Bij jongeren zien we dat naast middelengebruik ook de mentale gezondheid onder druk staat. Meer dan de helft (54%, waar dat in 2019 nog 39% was) van de jongeren in de gemeente tussen 12 en 16 jaar voelt zich vaak gestrest door bijvoorbeeld huiswerk of verwachtingen van anderen. Dat is hoger dan het gemiddelde in Nederland (50%). Partners in de gemeente herkennen deze ontwikkeling en benadrukken dat sprake is van een trend, met oorzaken in meerdere domeinen en in samenhang met landelijke ontwikkelingen.

Daarnaast heeft Bronckhorst te maken met een relatief vergrijsde bevolking. Veel ouderen in de gemeente zijn actief in hun buurt en doen vrijwilligerswerk, bijvoorbeeld bij de sportverenigingen. Dat is in de eerste plaats een belangrijke bron van (veer)kracht. Maar de vergrijzing heeft ook een keerzijde. Inmiddels is bijna een derde van de inwoners ouder dan 65 jaar, waar het Nederlands gemiddelde rond de 20% ligt. We zien dat dat aandeel groeit, doordat mensen gemiddeld ouder worden. Wanneer mensen ouder worden, krijgen ze vaak te maken uitdagingen rondom hun gezondheid en stijgt vaak de hulpvraag.

2. Draagkracht van onze samenleving

Bronckhorst kent een sterke samenleving, die zicht kenmerkt door saamhorigheid en een traditie van 'Noaberschap'. Dat betekent dat mensen bereid zijn naar elkaar om te zien en elkaar te helpen. Ondanks dat dit een sterk uitgangspunt is voor Bronckhorst, zien we ook aandachtspunten. Verschillende ontwikkelingen doen (steeds meer) een beroep op de

samenleving. Het 'Noaberschap' zoals vroeger is er niet meer en wordt verschillend ervaren. Het blijft daarom noodzakelijk om de kracht van de samenleving te benutten en tegelijkertijd oog te houden voor de draagkracht van onze samenleving en de (kwetsbare) individuele inwoners.

Met name de vergrijzing heeft veel impact op de vraag naar zorg en ondersteuning. De druk op de zorg groeit, doordat mensen ouder worden en professionele zorg steeds minder beschikbaar is vanwege de krappe arbeidsmarkt. Ouderen wonen langer thuis, daardoor zoeken mensen ook vaker naar ondersteuning in hun eigen buurt of netwerk. Als mensen ouder worden, worden ook de sociale netwerken van mensen kleiner. Dit effect van vergrijzing wordt versterkt, doordat veel jongeren verhuizen naar buiten de gemeente. Dit houdt onder meer verband met de woningmarkt, waardoor juist (alleenstaande) jongeren moeilijk een huis vinden in de gemeente. Het kan daarom voorkomen dat kinderen van oudere inwoners niet meer in de gemeente wonen, maar meer op afstand. Dit vergroot de druk op het (kleine) netwerk van oudere inwoners met een ondersteuningsvraag. Tegelijkertijd worden vrijwilligers en mantelzorgers zelf ook ouder, terwijl ook op hen een steeds groter beroep gedaan wordt.

We zien dat er vooral aandacht is voor ouderen en jongeren, terwijl juist ook een groot beroep gedaan wordt op de groep inwoners tussen de 30 en 50 jaar. Deze groep heeft te maken met de combinatie van werk, (mantel)zorg voor ouders en kinderen en betrokkenheid bij scholen en verenigingen. Deze groep levert een belangrijke bijdrage aan de samenleving, maar ook van hen is de draagkracht beperkt.

We zien ook een groeiende diversiteit in de samenleving. Verschillende culturele achtergronden, leefstijlen en doelgroepen hebben uiteenlopende verwachtingen en manieren van meedoen. De diversiteit verrijkt de samenleving, maar vraagt ook aanpassingsvermogen van de voorzieningen, professionals en inwoners om de kracht van de samenleving te blijven benutten. Voorzieningen en activiteiten die gericht zijn op ontmoeting worden nog niet altijd gevonden of voldoen niet altijd aan een behoefte. Met name onder jongeren is er behoefte aan gelegenheden om elkaar te ontmoeten. Door de toenemende diversiteit aan ondersteuningsvragen en problematieken krijgen organisaties in het voorveld, verenigingen en werkgevers soms te maken met hulpvragen waarvoor zij niet toegerust zijn. Het wordt bijvoorbeeld herkend dat verenigingen nieuwkomers graag willen ondersteunen bij hun integratie, maar tegelijkertijd handelingsverlegenheid ervaren en niet goed weten wat ze moeten doen.

Ook inwoners met psychische kwetsbaarheden (zoals GGZ-problematiek, maar ook dementie) doen een beroep op het aanpassingsvermogen van de samenleving. Zij wonen steeds vaker in een gewoon huis in een gewone buurt in onze gemeente. Het vraagt van de buurt een helpende hand waar nodig, een oogje in het zeil, maar ook omgaan met en tolereren van onbegrepen gedrag.

Deze demografische en maatschappelijke ontwikkelingen vinden plaats binnen de eigen context van Bronckhorst. Kenmerkend voor Bronckhorst is de samenstelling uit 44 dorpen en buurtschappen en de grote oppervlakte, met een 108 kilometer lange gemeentegrens. Dat brengt specifieke uitdagingen met zich mee. Zo heeft de vergrijzing ook invloed op de vitaliteit van de kernen, bij verenigingen en welzijnsorganisaties worden vrijwilligers ook ouder. We zien dat in sommige kernen verenigingen onder druk staan door een afnemend aantal leden en vrijwilligers. Ook andere voorzieningen in de kernen ondervinden de gevolgen van deze demografische ontwikkelingen.

Hoewel onze inwoners afstanden en reizen gewend zijn, beïnvloedt het wegvallen van voorzieningen in de kernen de leefbaarheid. Juist voor mensen die minder mobiel zijn, kan het lastig zijn als ze verder moeten reizen naar voorzieningen, zoals een supermarkt, vereniging of plek waar zorg en ondersteuning geboden wordt. Verschil in afstand of bereikbaarheid van voorzieningen blijft altijd bestaan in een uitgestrekte gemeente zoals Bronckhorst. Wel zien we dat ook de eigen cultuur binnen de kernen maakt dat voorzieningen in de directe omgeving de voorkeur hebben, zeker bij ontmoetingsplekken of (sport)verenigingen, bij het wegvallen van voorzieningen in de directe omgeving raakt dit daarom het gevoel van leefbaarheid sterk.

3. Verborgene verschillen in inkomen, meedoen en terughoudendheid in het vragen van hulp

Bronckhorst is een gemeente met relatief weinig armoede. Zo is het aandeel personen in arme huishoudens, in verhouding, laag vergeleken met andere gemeenten: in 2023 was dit slechts 1,4 procent. Dit percentage is de afgelopen jaren gedaald. Het percentage personen in huishoudens met een inkomen tot 130% van het sociaal minimum is met 5,4 procent weliswaar hoger, maar ook dit ligt onder het landelijke gemiddelde. Een relatief groot aandeel van deze huishoudens met een laag inkomen bestaat uit personen van 65 jaar en ouder.

Huishoudens met een inkomen rond 130% (of er net boven) zijn niet altijd bekend bij de gemeente of samenwerkingspartners. Deze huishoudens maken niet altijd aanspraak op (gemeentelijke) regelingen of toeslagen. Zij kunnen echter wel problemen ervaren met inkomen en het betalen van de vaste lasten (denk aan energiearmoede onder bijvoorbeeld agrarische gezinnen of inwoners die afhankelijk zijn van alleen een AOW-uitkering), dit kan belemmerend werken voor de deelname aan de samenleving en zelfredzaamheid.

Het aantal mensen met een bijstandsuitkering is in verhouding tot de rest van Nederland lager. 1,7 procent van het aantal huishoudens in Bronckhorst had in oktober 2025 een uitkering, ten opzichte van gemiddeld 4,8 procent in Nederland als geheel. In 2025 waren er in Bronckhorst iets minder dan 300 bijstandsgerechtigden. Het aantal mensen met WW-uitkering (Werkloosheidswet) laat een dalende trend zien sinds 2016, mede vanwege de gunstige arbeidsmarkt. Wel wordt gesignaleerd dat er op het terrein van de arbeidsmarkt

vooral nog meer kansen zijn om nieuwkomers aan het werk te helpen in de eigen gemeente. Dat bevordert de integratie en vervult belangrijke plekken op de krappe arbeidsmarkt.

We zien we dat in Bronckhorst mensen met verschillende inkomensniveaus door elkaar heen wonen. Armoede is daardoor niet zichtbaar in één specifiek gebied, maar kan in iedere kern en buurt spelen. Op basis van gesprekken zien we dat er ook sprake is van niet direct zichtbare hulpvraag, eenzaamheid of ander leed.

Het zit in de Achterhoekse cultuur om niet zomaar om hulp te vragen en pas laat aan de bel te trekken, vaak als problemen al groter of complexer zijn geworden. Soms gaat het om zorgwekkende zorgmijders waar problemen zich opstapelen.

We zien dus verschillen in de mate waarin inwoners voorzieningen, ondersteuning en ontwikkelkansen weten te bereiken en daarvan gebruikmaken. Soms is er door inwoners ook geen behoefte aan extra ondersteuning. Iets wat sommigen zien als een (te) sobere levensstijl, vinden andere inwoners een prettige manier van leven.

Bronckhorst bestaat uit veel dorpen en buitengebied, waarbij afstanden groot zijn. Hoewel onze inwoners over het algemeen gewend zijn aan de afstanden, kunnen reiskosten, het gebrek aan digitale vaardigheden, het wel of niet bezitten van vervoersmiddelen en ervaren afstand een beperking zijn in het gebruik van voorzieningen.

Een andere reden waarom inwoners soms moeite hebben om mee te doen zijn kansenongelijkheid in bijvoorbeeld gezondheid, ontwikkeling en zelfredzaamheid. Dit wordt versterkt door het systeem dat ingewikkeld is voor mensen met minder vaardigheden. Dit geldt niet alleen voor laaggeletterden. Ouderen of mensen met psychische problematiek vinden het soms lastig om mee te gaan in de snel veranderende (digitale) samenleving.

Het niet gebruiken van ondersteuning kan dus komen door diverse factoren, zoals schaamte, culturele overwegingen, mobiliteit of afstand, digitale vaardigheden, het niet begrijpen van gemeentelijke communicatie en een onbegrepen gevoel. Hulpvragen liggen daarom vaak verborgen achter een andere vraag of in andere signalen. Zoals niet meekunnen op schoolreisje, in gesprekken bij de huisarts, een grapje over die vergeten leesbril waardoor men de brief niet kan lezen of het niet meer kunnen betalen van de energierekening.

4. Toenemende druk op houdbaarheid van zorg en ondersteuning

Veel inwoners redden zich of organiseren hulp of ondersteuning binnen hun netwerk. Voor inwoners waar dit niet lukt is passende hulp of ondersteuning nodig. Tegelijkertijd zien we dat de houdbaarheid van zorg en ondersteuning steeds meer onder druk staat. De vraag naar ondersteuning groeit en er zijn wachtlijsten in de professionele hulpverlening. Wat maakt dat passende hulp niet altijd beschikbaar is en hulpvragen complexer worden. Ook zien we dat de perceptie leeft dat inwoners voor diverse ondersteuningsvragen recht hebben op professionele hulp. Dit botst met het toegankelijk en beschikbaar houden van hulp voor

de meest kwetsbaren. Het vraagt om een verdere beweging 'van zorg naar gezondheid'. Het betekent bewustzijn over wat de gemeente kan en ook niet meer kan bieden, maar ook zelfbewustzijn rondom gezond ouder worden en hier vroegtijdig op inspelen.

We zien dit terug in de ondersteuning vanuit de Wmo 2015 en signaleren dat de houdbaarheid onder druk staat. Dit komt onder andere door de vergrijzing, maar ook door stelselproblemen in de GGZ en Wlz, waardoor meer mensen een beroep doen op Wmo-ondersteuning. Daarnaast komt hier ook terug dat de Wmo soms wordt gezien als een 'recht', terwijl het een voorzieningenwet is. Dit schept verkeerde verwachtingen. Voorliggende voorzieningen zijn niet altijd even goed vindbaar dan specialistische hulp of inwoners zien dit niet altijd als een oplossing voor de hulpvraag.

Landelijk zien we een stijging van het gebruik van jeugdzorg, een stijging van de kosten en nemen de gemiddelde trajectduur en wachttijsten toe. Jongeren kampen met mentale gezondheidsklachten en proberen zich staande te houden in een samenleving vol prestatiedruk en sociale verwachtingen. Tegelijk worstelen zij met keuzestress in een wereld waarin alles mogelijk lijkt, maar waarin zij ook duidelijke grenzen ervaren, zoals onzekerheid over huisvesting, bestaanszekerheid en hun toekomst.

De vraag speelt wat we verstaan onder jeugdzorg en waar de reikwijdte van jeugdzorg ligt. In hoeverre zijn ondersteuningsvragen te duiden als zorgvragen en wanneer betreft het levens- en ontwikkelvragen die genormaliseerd kunnen worden? Deze afweging raakt aan het spanningsveld tussen normaliseren en medicaliseren en aan de vraag welke rol jeugdzorg hierin heeft.

Voor jongeren is het niet altijd duidelijk waar zij met vragen en zorgen laagdrempelig terecht kunnen. Het beter verbinden van onderwijs en jeugdhulp vormt hierbij zowel een uitdaging als een kans. Door passende ondersteuning eerder in de schoolsetting te organiseren, kunnen jongeren tijdig geholpen worden en kan zwaardere hulp mogelijk worden voorkomen. Tegelijkertijd spelen stelselproblemen een rol in de toenemende druk op de zorg. Door onder andere doorgeschoten marktwerking is het zorglandschap complexer en minder overzichtelijk geworden. De versnippering van het aanbod en de druk op de keten bemoeilijken de samenwerking tussen betrokken partijen.

We zien een spanningsveld ontstaan tussen deze toenemende druk op de houdbaarheid van zorg en ondersteuning en de draagkracht van de samenleving zoals in opgave 2 benoemd. De beweging van 'Zorg naar gezondheid' vraagt van onze inwoners een mate van eigen regie, zelfredzaamheid en samenkracht, terwijl we constateren dat dit onder druk staat en het potentieel van de samenleving niet altijd voldoende wordt benut. Daardoor neemt de spanning toe tussen de groeiende behoefte aan zorg en ondersteuning en wat er gevraagd kan worden van de samenleving.

4. De rol van de gemeente

De gemeente is sinds de decentralisaties in 2015 (Jeugdwet, Wmo 2015 en Participatiewet) primair verantwoordelijk voor het organiseren, inkopen en uitvoeren van een groot deel van het sociaal beleid. Daarmee is de gemeente niet langer alleen uitvoerder van landelijke wetgeving, maar vervult ook een regisserende, coördinerende en integrale rol in het leven van (de meest kwetsbare) inwoners.

De kern van deze rol is:

- Het bevorderen van zelfredzaamheid en participatie
- Het tijdig bieden van passende ondersteuning
- Het voorkomen van zwaardere (en duurdere) zorg.

Doorontwikkeling Sociaal Domein

De decentralisaties in het sociaal domein stonden vooral in het teken van het inrichten van de nieuwe gemeentelijke taken om te voldoen aan deze nieuwe verantwoordelijkheid. Inmiddels zijn we ruim 10 jaar verder en leren we steeds meer van de ervaringen in deze taken. We zien een aantal ontwikkelingen die de taken en verantwoordelijkheden van de gemeente beïnvloeden:

- Toenemende dynamiek vanuit landelijk beleid
- Samenhangende en meervoudige problematiek bij inwoners
- Groeiend netwerk en ketenverantwoordelijkheid
- Verhoogde bestuurlijke en maatschappelijke verwachtingen

Toenemende dynamiek vanuit landelijk beleid

De complexiteit van het Sociaal Domein neemt toe doordat er structureel nieuwe taken, doelgroepen en beleidsopgaven vanuit het Rijk bij gemeenten worden belegd. Denk hierbij aan de hervormingen in de jeugdzorg en jeugdbescherming (Hervormingsagenda Jeugd en toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming), decentralisaties beschermd wonen en maatschappelijke opvang en beleidsdoelen op het gebied van (mentale) gezondheid en preventie vanuit het Integraal Zorgakkoord en het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord. Deze opgaven zijn sterk met elkaar verweven en worden vaak parallel ingevoerd. Regelmatig gaat dit gepaard met financiële onzekerheid of tijdelijke middelen.

Samenhangende en meervoudige problematiek bij inwoners

Een groeiende groep inwoners heeft te maken met meervoudige en samenhangende problematiek zoals psychische kwetsbaarheid, huisvestingsproblemen, armoede en opvoed- en gezinsvraagstukken. Deze problematiek raakt meerdere wetten en beleidsterreinen tegelijk. Hierdoor volstaat een benadering per wet- of regelgeving niet meer. Dit vraagt een domein overstijgende benadering, met oog voor de situatie van de inwoner als geheel.

Groeiend netwerk en ketenverantwoordelijkheid

Met de groeiende samenhang aan maatschappelijke opgaven verschuift ook de rol van de gemeente meer naar de rol van regisseur in plaats van uitvoerder. Binnen het sociaal domein werken we samen met onder andere zorg- en welzijnsaanbieders, huisartsen en de Geestelijke gezondheidszorg, onderwijs en kinderopvang, woningcorporaties, vrijwilligersorganisaties, politie enzovoort. De effectiviteit van beleid is in hoge mate afhankelijk van goede afstemming tussen deze partijen, duidelijke rollen en verantwoordelijkheden en een gedeeld beeld van de maatschappelijke opgaven en doelen. Dit vraagt niet alleen om beleidskennis, maar ook sturing op samenwerking, data en kwaliteit.

Verhoogde bestuurlijke en maatschappelijke verwachtingen

We zien ook dat de verwachtingen van inwoners, partners en het Rijk toenemen. Er wordt verwacht dat gemeenten maatwerk leveren, snel en integraal handelen, toegankelijk en dichtbij zijn en met beperkte middelen wel kwaliteit blijven leveren. Het Sociaal Domein kent veel politieke aandacht, maatschappelijke druk en juridische kaders. Dit vergroot de bestuurlijke complexiteit en vraagt om monitoring en bijsturing.

Door de genoemde ontwikkelingen groeit de vraag naar sturing, samenhang en data gedreven (zowel kwantitatief als kwalitatief) besluitvorming, om keuzes duidelijk en uitlegbaar te kunnen maken. Tegelijkertijd zijn de middelen om op al deze ontwikkelingen tegelijkertijd in te zetten beperkt. Dit vraagt om het stellen van prioriteiten en keuzes.

BIJLAGE 1 - Deskanalyse

In deze bijlage staan de ontwikkelingen binnen wetten, regelingen en kaders relevant voor het sociaal domein uiteengezet. Deze bijlage is gedurende het proces een dynamische bijlage die we actualiseren waar mogelijk.

RELEVANTE WET- EN REGELGEVING

2008	Wet publieke gezondheid
2012	Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (sinds 2021 is vroegsignalering wettelijke taak voor gemeenten))
2014	Wet passend onderwijs
2015	Jeugdwet
2015	Wet maatschappelijke ondersteuning
2015	Participatiewet (in Balans)
2021	Wet inburgering 2021
2026	Participatiewet in Balans
2026	Wet van school naar duurzaam werk

Relevante landelijke kaders

2018	Programma Kansrijke start
2021	Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming (Programmaplan 2023-2026 Toekomstscenario Kind, implementatie 2026 en verder)
2022	Integraal Zorg Akkoord (IZA)
2023	Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028
2023	Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)
2024	Richtinggevend kader voor toegang sociaal domein
2024	Houdbaarheidsonderzoek Wmo 2015 (historische analyse / fase A)
2025	Landelijke agenda Zorg en Veiligheid (nieuwe agenda 2025)
2025	2025-2028 Landelijke nota gezondheidsbeleid 2025-2028
2025	Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)
2025	Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg
2025-...	Convenant Stevige Lokale Teams
2026	Decentralisatie Beschermd Wonen (Gemeenten worden verantwoordelijk vanaf 1 januari 2026)

Relevante regionale kaders Achterhoek

2017	Regionale visie Sociaal Domein "Samenwerken om elkaar te versterken"
2023	Regionale Woonagenda Achterhoek 2023–2030
2023	Regioplan IZA / AZWA Achterhoek

2025	Regionale Woonzorgvisie Achterhoek (Plan van Aanpak Wonen, Welzijn en Zorg)
2026	2026–2030, Meerjarenprogramma Netwerk Ouderen Veerkracht Achterhoek (NOVA)
2023	Regionale visie n.a.v. Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg (in wording, proces gestart in 2023)
—	Regionale Nota Lokaal Gezondheidsbeleid (in wording)
Relevante lokale kaders Bronckhorst	
2019	Beleidskader Sociaal Domein – Gewoon Meedoen! 2019-2022 (verlengd tot en met 2026)
2022	Omgevingsvisie Bronckhorst 2035
2024	Woonzorgvisie Bronckhorst 2025–2030
2025	Cultuurvisie Bronckhorst 2025–2035 (Vonk.)
2025	Herijkte Woonvisie Bronckhorst 2024–2030 / 2025–2035
2026	Verordening Sociaal Domein Bronckhorst
2026	Coalitieprogramma 2026–2029 (komt na verkiezingen 2026)

Relevante ontwikkelingen in Bronckhorst

De beleidsvisie volgt op het beleidskader Sociaal Domein voor Bronckhorst, geldig tot en met 2026. Deze heeft vijf hoofdlijnen:

- Gezond en weerbaar. Werken aan een onbezorgde jeugd;
- Vitaal oud worden. Nu en in de toekomst;
- Bronckhorst inclusief. Vanzelfsprekend en toegankelijk;
- Zo doen we dat. Samenredzaamheid in de kernen;
- Iedereen een stevige basis.

Er zijn in de tussentijd verschillende documenten opgesteld die van invloed zijn op de visievorming op het sociaal domein. Denk daarbij aan de Woonzorgvisie en de Cultuurvisie. Belangrijke kernpunten in de Woonzorgvisie zijn welzijn, leefbaarheid en noaberschap, een passende woning voor mensen met een zorg- of ondersteuningsvraag en toekomstbestendige professionele zorg. In de Cultuurvisie wordt onder meer de trend van de groei van senior inwoners genoemd en de optie tot sociaal-maatschappelijke initiatieven vanuit de cultuurwereld. In de Cultuurvisie wordt de koppeling met sociaal-maatschappelijke opgaven benadrukt ten behoeve van sociale cohesie, mentale gezondheid en de leefbaarheid van wijken en dorpen.

Tenslotte zal het coalitieakkoord na de verkiezingen van belang zijn voor de visievorming op het sociaal domein van Bronckhorst.

Jeugd, onderwijs en opgroeien

De ontwikkelingen in het sociaal domein rond jeugd, onderwijs en opgroeien worden momenteel sterk gevormd door drie ingrijpende wijzigingen die recent van kracht zijn geworden. De Hervormingsagenda Jeugd (2023–2030) vraagt gemeenten om structureel te investeren in preventie, normalisatie en Stevige Lokale Teams (STL's), met stevige sturing op passende, lichtere hulp en het terugdringen van dure, specialistische inzet. Deze STL's krijgen richting vanuit het Richtinggevend kader toegang. Zij zijn laagdrempelig, integraal en werken met mandaat, met de opdracht regie te voeren, hulp te bieden en tijdig op te schalen zonder onnodige doorverwijzingen of wachttijden. Daarnaast is per 1 januari 2026 is het eerste deel van de Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg in werking getreden, die gemeenten verplicht in formele jeugdregio's samen te werken, regionaal uniform in te kopen en gezamenlijke regiovisies op te stellen. Dat vraagt van gemeenten een herbezinning op governance, samenwerking, mandaat en de verhouding tussen lokale basisvoorzieningen en regionaal ingekochte specialistische ondersteuning. Parallel daaraan is eveneens per 1 januari 2026 de Wet van school naar duurzaam werk ingegaan, die de doelgroep verbreedt naar jongeren tot 27 jaar en het perspectief verschuift van het voorkomen van schooluitval naar duurzame arbeidsparticipatie. Deze wet verplicht doorlopende samenwerking tussen scholen, gemeenten, werkgevers en Doorstroompunten en vraagt gemeenten om interne processen van jeugd, onderwijs en werk & inkomen structureel te verbinden. Samen maken deze ontwikkelingen het noodzakelijk dat gemeenten domeinoverstijgend, regionaal consistent en lokaal sterk georganiseerd opereren om jeugdigen duurzaam te ondersteunen in hun ontwikkeling naar volwassenheid en werk.

Zelfredzaamheid en ondersteuning Wmo

De ontwikkelingen binnen de Wmo en het brede domein van zelfredzaamheid worden de afgelopen jaren sterk benadrukt in regelingen, wetten en kaders. Het Coalitieakkoord van 2026 stuurt op de beweging naar zorgzame buurten. Er is in regelingen een nadruk op preventieve inzet en de versterking van bibliotheken als maatschappelijke basisvoorziening. Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) krijgt een nieuwe impuls, gereflecteerd in een nieuwe SPUK Kansrijke Wijk (400 miljoen euro) voor 2026-2028 gemeenten ondersteunt bij het versterken van sociale basis, preventie en samenredzaamheid.

Stevige Lokale Teams zijn ook hier relevant; gemeenten bewegen hierdoor van generiek naar wijkgericht werken, van kokers naar netwerkzorg, van verwijzer naar aanbieder en van uitvoerder naar regisseur in de wijk, met een nadruk op normaliseren en meedoen.

Werk, participatie en inburgering

De ontwikkelingen binnen werk, participatie en inburgering worden de komende jaren sterk bepaald door de Participatiewet in Balans, die geen nieuwe wet is maar een gefaseerde herijking van de bestaande Participatiewet. In Spoor 1 worden sinds 1 januari 2026 de eerste wetswijzigingen ingevoerd (o.a. vierwekenzoektermijn jongeren, vereenvoudigde aanvragen, ruimte voor mantelzorg), gevolgd door aanvullende wijzigingen per januari 2027, waarbij 2026 en 2027 als gedooigjaren dienen. Spoor 2 verkent een fundamentele herziening van de wet vanuit de menselijke maat, vertrouwen en eenvoud. Spoor 3 richt zich op versterking van vakmanschap en een cultuurverandering naar maatwerk en ondersteuning. Deze hervormingen vragen van gemeenten dat zij uitvoering, processen, ICT en professionaliteit aanpassen en inwoners meer maatwerk bieden, inclusief ruimte voor maatschappelijke participatie als vorm van meedoen.

Daarnaast spelen andere kaders mee. Ten eerste het UN-Migratiepact dat in juni 2026 ingaat, met daarin onder anderen de al eerder vervallen 24-wekeneis waardoor asielzoekers meer kunnen werken, en dat kansrijke asielzoekers al na 3 maanden mogen werken. Ook is de Wet inburgering 2021 relevant, die zal volgens het nieuwe coalitieakkoord dichter tegen de Participatiewet worden gepositioneerd. De Wet van school naar duurzaam werk raakt met artikel 7a rechtstreeks aan de participatie-opdracht voor jongeren zonder startkwalificatie. Samen zorgen deze ontwikkelingen voor een verschuiving naar meer mensgerichte, samenhangende en domeinoverstijgende ondersteuning binnen werk, participatie en inburgering.

Armoede en schulden (WGS)

Gemeenten zijn sinds 2021 vanuit de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening verantwoordelijk voor vroegsignalering van inwoners met problematische schulden. Dat is een uitdaging, omdat inwoners vaak pas hulp zoeken als de problemen al groot zijn. Dit vraagt een gestructureerde werkwijze om op basis van signaleen (dreigende) problematische schulden in beeld te krijgen en vervolgens vroegtijdige ondersteuning te bieden. De wetgeving rond schuldhulpverlening en vroegsignalering verandert per 1 januari 2026 niet, maar de Wet Stroomlijning Keten voor Derdenbeslag bevindt zich in consultatie, wat bedoeld is om gegevensuitwisseling bij beslag en verrekening te verbeteren. Ondertussen raken plannen uit het nieuwe coalitieakkoord zowel direct als indirect het thema schuldhulpverlening, en blijft vroegsignalering zich ontwikkelen met nieuwe kansen om kwetsbare inwoners sneller en effectiever te helpen.

Gezondheid en welzijn

Binnen het thema gezondheid en welzijn wordt de koers de afgelopen jaren bepaald door een aantal relevante kaders:

Gezondheid en zorg: De Wet publieke gezondheid is de afgelopen jaren herzien; onderdelen zoals de invoering van een vergunning- en meldplicht voor handelingen met poliovirus traden in 2025 in werking, terwijl de tweede tranche van de wetswijziging, gericht op versterking van landelijke sturingsbevoegdheden bij infectieziektebestrijding, sinds 2024 door de Kamer wordt behandeld. Parallel hieraan vormen het Integraal Zorgakkoord (IZA, 2022–2026) en het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA, 2025) belangrijke richtinggevers voor gemeenten: ze sturen op passende zorg, preventie, het versterken van regionale samenwerking en een betere verbinding tussen het medisch en sociaal domein. Daarbij speelt ook de arbeidsmarktdruk in zorg en welzijn een rol, zoals zichtbaar in recente AZW-trendrapportages die structurele tekorten en de noodzaak tot anders organiseren beschrijven. Samen sturen deze kaders op een toekomst waarin gezondheid dichterbij inwoners wordt georganiseerd, waarin preventie en inclusie fundamentele principes zijn, en waarin medisch en sociaal domein steeds meer als één samenhangend netwerk functioneren.

Toegankelijkheid: Sinds 2016 geldt in Nederland het VN-Verdrag Handicap, dat overheden verplicht tot het bevorderen van toegankelijkheid, inclusie en volwaardige participatie van mensen met een beperking. Bronckhorst baseerde haar eerdere visie op dit verdrag door een Lokale Inclusie Agenda op te stellen, waarin concrete stappen voor onderwijs, werk, wonen, leven en vervoer zijn vastgesteld.

BIJLAGE 2 - Procesbeschrijving

STAP	DATUM	DOEL
Overleg Welzijnsstichtingen	10-feb	Op verzoek aangeschoven bij een regulier overleg om het visietraject toe te lichten.
Werk sessie 1 ophalen opgaven Themagroep Sterke samenleving	17-feb	Verkennen van maatschappelijke opgaven vanuit invalshoek Sport, Cultuur & Welzijn (Sterke Samenleving)
Stuurgroep overleg	23-feb	Verkennen maatschappelijke opgaven met de stuurgroep
Werk sessie 1 ophalen opgaven Themagroep Preventie en gezondheid	24-feb	Verkennen van maatschappelijke opgaven vanuit invalshoek Jeugd(hulp), Wmo & Publieke gezondheid (Preventie & Gezondheid)
Participatieraad	2-mrt	Verkennen van maatschappelijke opgaven met de Participatieraad
Werk sessie 2 verdiepen data Sterke samenleving	3-mrt	Verkennen van de datavraagstukken vanuit Sterke Samenleving --> Uitkomst is een aangepast proces met meer tijd om de opgaven aan te scherpen.
Werk sessie 1 ophalen opgaven Themagroep Kansengelijkheid	5-mrt	Verkennen van maatschappelijke opgaven vanuit invalshoek Participatiewet, Bestaanszekerheid, Basisvaardigheden, Onderwijs en Migratie & integratie (Kansengelijkheid)
Werk sessie 2 aanscherpen opgaven data Preventie en gezondheid	12-mrt	Aanscherpen van de opgaven vanuit invalshoek Preventie & Gezondheid
Werk sessie 2 aanscherpen opgaven Kansengelijkheid	19-mrt	Aanscherpen opgaven vanuit invalshoek Kansengelijkheid
Werk sessie 3 Preventie en gezondheid & Sterke Samenleving maatschappelijke opgaven duiden met data	24-mrt	Gecombineerde werk sessie om de opgehaalde maatschappelijke opgaven te duiden met data
Werk sessie 3 Kansengelijkheid maatschappelijke opgaven duiden met data	2-apr	Werk sessie om de opgehaalde maatschappelijke opgaven vanuit invalshoek Kansengelijkheid te duiden met data
Werk sessie Overkoepelend beeld intern	7-apr	Gecombineerd overleg met sociaal-consulenten & combinatiefunctionarissen om de opgehaalde opgaven te toetsen aan de dagelijkse praktijk. Vervolgens met senior beleidsadviseur het overkoepelende beeld besproken
Inwerkprogramma nieuwe gemeenteraad	9-apr	Toelichting op het Sociaal Domein en het visietraject

Schriftelijke adviesronde: JAR, Zorgen en leren, Fysiek Domein, Cluster Participatie	13-apr tot 30 april	Schriftelijke adviesronde op basis van het bespreekstuk, de concept maatschappelijke opgaven.
Bespreken opgaven in participatieraad	13-apr	Concept maatschappelijke opgaven besproken in de Participatieraad en input meegekregen om te verwerken.
Consultatiesessie maatschappelijke partners	15-apr	Brede bijeenkomst met maatschappelijke partners met als doel de ophaalde opgaven te toetsen op herkenbaarheid
Stuurgroep overleg	20-apr	Bespreking maatschappelijke opgaven met Stuurgroep
Klankbordgroep	20-apr	Consulteren van maatschappelijke partners over de maatschappelijke opgaven
Participatieoverleg	21-apr	Informeren cluster Participatie over maatschappelijke opgaven
Beleidsafstemming college	21-apr	Informeren college over de opgehaalde maatschappelijke opgaven en ophalen van inzichten/aandachtspunten voor het vervolg
Collegevergadering	12-mei	Vaststellen maatschappelijke opgaven en deze voorleggen ter besluitvorming aan de gemeenteraad
Raadswerkgroep	20-mei	Informeren over maatschappelijke opgaven in voorbereiding op raadsbesluit
Politieke avond	4-jun	Beeldvormende tafel(?)
Raadsvergadering vaststellen opgaven en uitgangspunten	11-jun	Vastgestelde Maatschappelijke opgaven en uitgangspunten als vertrekpunt voor de vervolgfase

BIJLAGE 3 - Bijeenkomst 15 april

Opgave 1

- Partners hebben in hun dagelijks werk nadrukkelijk te maken met de gevolgen van vergrijzing. Tegelijkertijd benadrukken zij dat ouderen niet uitsluitend als een opgave of probleem moeten worden benaderd. Veel ouderen zijn actief als vrijwilliger binnen verenigingen en maatschappelijke initiatieven in de gemeente en vormen daarmee een waardevol en onmisbaar onderdeel van de Bronckhorster samenleving.
- Een belangrijke uitdaging betreft de mentale gezondheid van jongeren, in het bijzonder in relatie tot prestatiedruk. Partners geven aan dit vraagstuk breed te herkennen. Tegelijkertijd wordt onderstreept dat dit geen lokaal, maar een landelijk vraagstuk is. Het doorbreken van deze ontwikkeling is complex en vraagt om een brede, integrale benadering, omdat het ook een verandering in denken en maatschappelijke normen vereist.
- De uitdagingen rondom leefstijl, en in het bijzonder middelengebruik, worden eveneens herkend. Partners signaleren dat dit een blijvend aandachtspunt is binnen de verschillende domeinen waarin zij actief zijn.

Opgave 2

- Aandacht voor de middengroep: er is een grote groep inwoners tussen de 30 en 60 jaar die nadrukkelijker in beeld kan komen. Zij combineren vaak de zorg voor zowel ouders als kinderen met een drukke baan. Daarnaast wordt ook betrokkenheid van hen gevraagd op school en binnen verenigingen. Hierdoor is hun ruimte om extra te participeren beperkt. Tegelijkertijd ligt juist in deze groep veel potentie, energie en betrokkenheid die – met passende ondersteuning – beter benut kan worden.
- Uitdagingen rond vrijwilligers en bewonersinitiatieven: in de samenleving is veel energie aanwezig en er zijn veel mensen die zich willen inzetten. Deze kracht kan beter worden benut door mensen sterker met elkaar in verbinding te brengen en door het eenvoudiger te maken om initiatieven te starten en verder te brengen. Ook nieuwkomers worden genoemd als een groep met potentie om (meer) maatschappelijk te participeren.
- Gebruik van voorzieningen: het is van belang dat voorzieningen goed aansluiten bij de behoeften van inwoners. Daarbij gaat het minder om fysieke plekken en meer om passende activiteiten, met name voor jongeren. Dit vraagt om maatwerk én een lange adem.

Opgave 3

- Verborgen armoede: herkend werd dat armoede in Bronckhorst regelmatig verbloemd blijft. Dit speelt bijvoorbeeld bij huishoudens met twee inkomens en/of huishoudens die net boven het sociaal minimum uitkomen. De problematiek wordt vaak zichtbaar via de kinderen: zij kunnen niet mee op schoolreis, beschikken niet over passende kleding, nemen niet deel aan een vereniging of gaan niet op vakantie. Kinderen vormen daarmee een belangrijke signaleringsbron, evenals huisartsen. De typering van Bronckhorst als 'rijke gemeente' werd daarom genuanceerd, omdat deze geen recht doet aan inwoners die – zichtbaar in cijfers of juist daarbuiten – met armoedeproblematiek te maken hebben.
- Ondersteuning van nieuwkomers: verenigingen geven aan nieuwkomers graag te willen verwelkomen en hen (indirect) te ondersteunen bij hun integratie. Tegelijkertijd ervaren zij handelingsverlegenheid: men weet niet altijd hoe dit concreet vorm te geven. Daarnaast werd benoemd dat inburgeringstrajecten, zoals de Z-route, niet altijd aansluiten bij de potentie en achtergrond van nieuwkomers. Dit kan hun ontwikkeling en participatiekansen beperken.
- Niet meekomen in het systeem: er is herkenning dat inwoners niet altijd kunnen meekomen in 'het systeem'. Soms omdat zij niet beseffen dat er sprake is van een hulpvraag, maar ook omdat zij – wanneer zij dit wel onderkennen – niet weten hoe zij ondersteuning kunnen aanvragen. Belemmeringen zijn onder meer beperkte taalvaardigheid of laaggeletterdheid, wantrouwen richting (wijk)medewerkers ("ben je van de gemeente?"), onbegrip over toekenningscriteria en een complex digitaal aanbod van diensten (van de gemeente, maar bijvoorbeeld ook van banken).
- Begrijpelijke communicatie en positieve beeldvorming: het belang van duidelijke en toegankelijke gemeentelijke communicatie werd nadrukkelijk benoemd. Daarbij ligt een kans in het zichtbaarder maken van wat de gemeente wél voor inwoners kan betekenen. In netwerken van inwoners circuleren vaak vooral verhalen over wat niet mag, niet lukt of niet wordt toegekend. Juist daarom is het belangrijk ook positieve voorbeelden te delen: over geslaagde initiatieven, over inwoners die zijn geholpen en over het feit dat hulp vragen – iets wat niet vanzelfsprekend is in de Bronckhorster cultuur – ook getuigt van kracht.
- In gesprek met inwoners en ervaringsdeskundigen: het rechtstreeks spreken met inwoners en ervaringsdeskundigen werd als essentieel benoemd. Dit krijgt in het vervolg van het traject nadrukkelijk een plek.

Opgave 4

- Bewustwording over gezondheid en ouder worden: er is aandacht gevraagd voor het vergroten van het bewustzijn rondom gezond ouder worden. Wat betekent ouder worden voor inwoners, en hoe kunnen zij zich hier tijdig op voorbereiden? Daarbij spelen vragen als: wat is nodig om langer zelfstandig te blijven wonen, en onder welke voorwaarden kan bijvoorbeeld een mantelzorgwoning worden gerealiseerd? Dit vraagt om tijdige informatie, praktische ondersteuning en het wegnemen van belemmeringen.
- Vindbaarheid van voorliggende ondersteuning: specialistische hulp wordt vaak relatief snel gevonden, terwijl voorliggende voorzieningen minder zichtbaar zijn. Juist in het voorliggend veld is veel beschikbaar, zoals voorzorgcirkels en andere laagdrempelige vormen van ondersteuning. De vraag is in hoeverre inwoners deze voorzieningen weten te vinden. Dit vraagt om betere vindbaarheid, gerichte communicatie en een sterke lokale infrastructuur.
- Verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp: er liggen kansen om onderwijs en jeugdhulp sterker met elkaar te verbinden, zodat meer jongeren binnen de schoolsetting passende ondersteuning kunnen ontvangen. Dit kan bijdragen aan vroegsignalering, preventie en het voorkomen van zwaardere vormen van hulp.
- Ruimte voor vernieuwing en domeinoverstijgend werken: het realiseren van deze beweging vraagt om durf. Er is behoefte aan nieuwe vormen van samenwerking en ruimte voor experiment. Een voorbeeld dat genoemd werd zijn zorgcoöperaties. Ook werd het belang benadrukt van domeinoverstijgend werken, met samenhangende aandacht voor wonen, leefomgeving, verenigingen en sociale netwerken.